

Список літератури

1. Гвардин, С. В. IPO: стратегия, перспективы и опыт российских компаний [Текст] : учебник / С. В. Гардин. – Вершина, 2007. – 264 с. – ISBN 978-5-9626-0308-7.
2. Нагієвич, О. Стан та перспективи розвитку IPO в Україні [Текст] / О. Нагієвич // Ринок цінних паперів України. – 2007. – № 11–12.
3. Шкарпова, О. Спецпроект “Корпоративні фінанси”: життя після IPO [Текст] / О. Шкарпова // Український діловий тижневик “Контракти”. – 2007. – № 3.

Summary

The author analyzed the theme of initial public offering of native companies at various international stock markets. The advantages and disadvantages of foreign stock markets according to IPO are characterized here.

Отримано 16.12.2009

УДК 339.72.053:336(477)

В.М. Вареник, аспірант

Дніпропетровського університету економіки та права

ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА РІВНІ ДЕРЖАВИ

У статті аналізується платіжний баланс України за 9 років. Виявляються основні причини та джерела припливу і відтоку капіталу. Визначаються основні напрямки в діяльності держави щодо управління грошовими потоками за допомогою платіжного балансу.

Ключові слова: платіжний баланс, рахунок поточних операцій, фінансовий рахунок, прямі іноземні інвестиції, експорт та імпорт товарів і послуг, відтік і приплив капіталу.

Постановка проблеми. Платіжний баланс є головним статистичним документом, що відображає зовнішньоекономічні операції держави. Його стан має важливі наслідки для її економіки. Стан торгового і платіжного балансів має великий вплив на валютний курс і валютну політику держави. За останні роки в платіжному балансі України спостерігається дефіцит ресурсів, який негативно впливає на економіку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізом платіжного балансу займається НБУ України, який і надає аналітичні огляди з оцінки стану платіжного балансу України.

Питання диспропорцій у платіжному балансі, концепції поглинання і макроекономічного балансу, що визначають оптимальні величини сальдо поточного рахунку, розроблені й описані у працях таких учених, як О. Адедеджі, С. Александер, М. Артис, С. Бесанджер, Р. Брукс,

Р. Гест, Р. Глік, Дж. Грубер, С. Едвардс, П. Ісард, Х. Іто, С. Калдерон, Т. Кано, К. Каса, П. Кашин, Дж. Кемпбелл, К. Кент, Т. Крюгер. Теоретичними й практичними проблемами досягнення рівноваги зовнішніх платежів займалися такі російські науковці та вітчизняні дослідники: Ю. Василенко, К. Данилова, О. Кіреєв, Є. Корнієнко, Л. Красавіна, З. Луцишин, І. Пузанов, О. Рогач, Т. Унковська, А. Філіпенко, Н. Шаповаленко, В. Шевчук, Т. Шемет та інші.

Не вирішені раніше частини проблеми. Питання, пов'язані з вибором найефективніших інструментів коригування зовнішніх дисбалансів платіжного балансу за різної економічної ситуації в країні, залишаються недостатньо розробленими, що й зумовило актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті – проаналізувати платіжний баланс України за 9 років і визначити основні напрями управління грошовими потоками на рівні держави за допомогою платіжного балансу.

Виклад основного матеріалу. Основні завдання дослідження:

- проаналізувати основні статті платіжного балансу України за 9 років;
- визначити експортну або імпортну спрямованість країни;
- виявити основні джерела припливу і відтоку капіталу країни;
- визначити напрями управління грошовими потоками держави за допомогою платіжного балансу.

Аналіз платіжного балансу України показує, що це імпоротно-орієнтована країна. Як показує рис. 1, за 9 аналізованих років спостерігається зростання експорту й імпорту товарів і послуг.

Характерними ознаками аналізованого періоду є те, що в інтервалах з 1999 до 2004 року експорт і імпорт здійснювалися практично на одному рівні з переважанням обсягів експорту, але в 2006 році спостерігалось значне перевищення імпорту над експортом.

Аналізуючи основні статті платіжного балансу України (рис. 2), бачимо, що позитивне сальдо рахунку поточних операцій спостерігалось з 1999 до 2006 року. У 2006 році вперше з 1999 року зафіксовано від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу в розмірі 1,6 млрд. дол. США (-1,5 % до ВВП), у 2005 році воно було позитивним і становило 2,5 млрд. дол. США (2,9 % до ВВП).

Перевищення темпів зростання імпорту товарів і послуг над експортом у 2006 році становило 8,8 в.п., вперше за останні 7 років в Україні сформувалося від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу у розмірі 3,1 млрд. дол. США (у 2005 році воно було додатним і становило 671 млн. дол. США). Вже до 2008 сальдо рахунку поточних операцій було від'ємним [3].

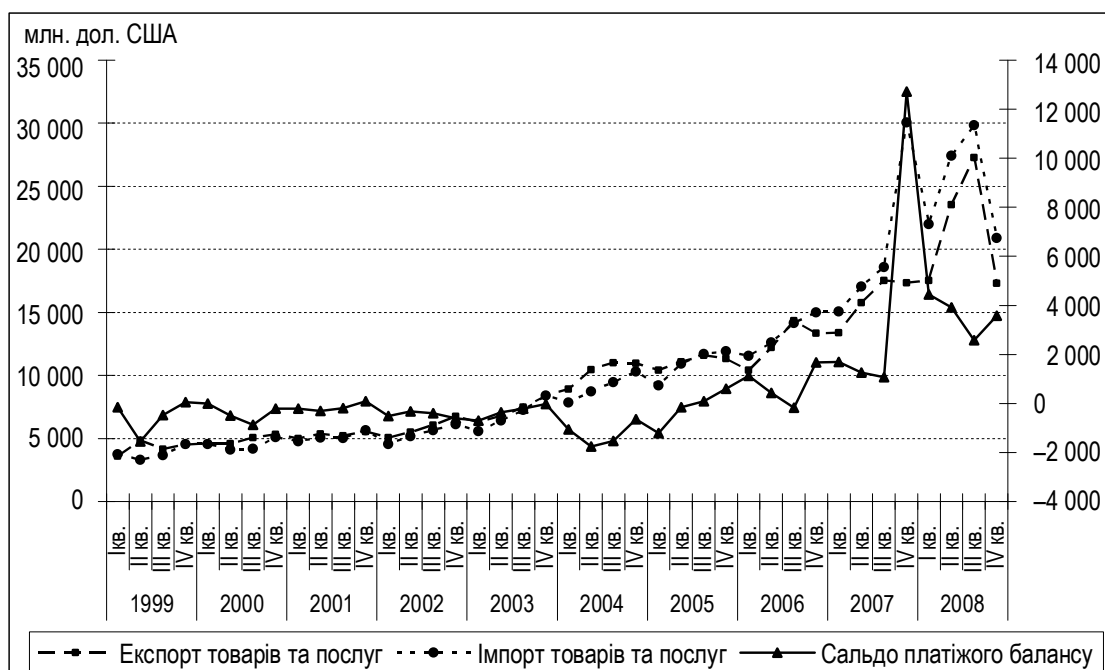

Рис. 1. Обсяг експорту та імпорту товарів і послуг України за 1999-2008 рр.*

*Розраховано автором на основі статистичних даних.

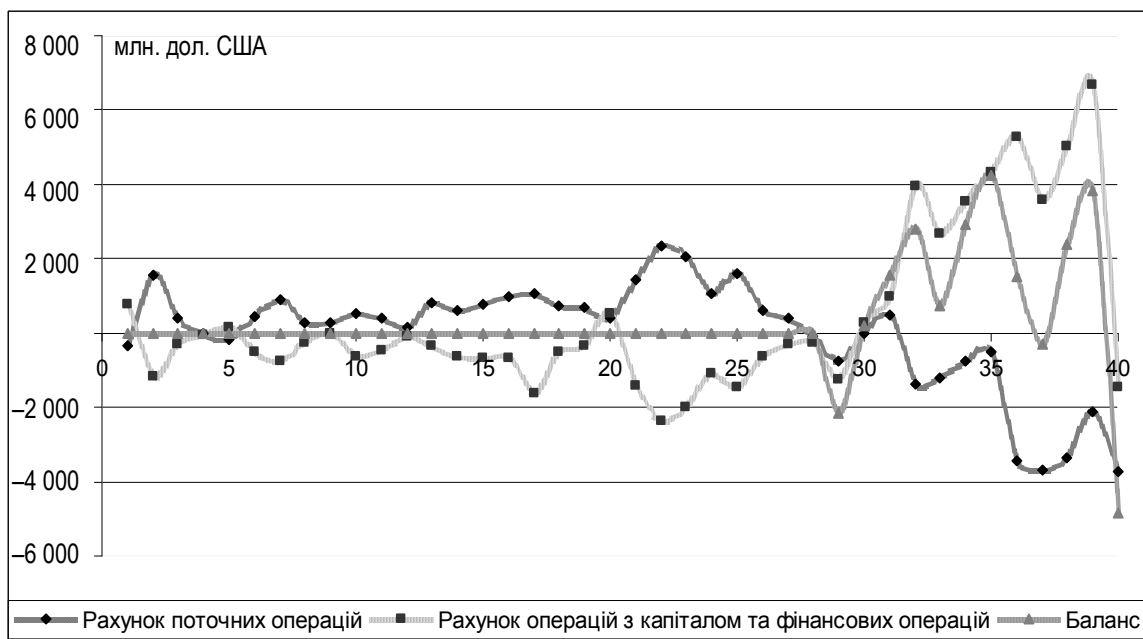

Рис. 2. Основні статті платіжного балансу за 1999-2008 рр.*

*Розраховано автором на основі статистичних даних.

За 2007 рік від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу збільшилось порівняно з 2006 роком в 3,7 раза та становило 5,9 млрд. дол. США. Зовнішній товарооборот у 2007 році зріс порівняно

з попереднім роком майже на третину (32,7 %) та досяг 110,3 млрд. дол. США. Внаслідок збереження високих цін на світових ринках на сировину та стабільний попит на продукцію вітчизняного машинобудування у країнах СНД відбувалось нарощування експортних поставок. Основним чинником збільшення обсягів імпорتنих операцій стало активне розширення як споживчого, так і інвестиційного внутрішнього попиту. Прискорене зростання імпорту спричинило формування значного від'ємного сальдо торгівлі товарами у розмірі 10,6 млрд. дол. США, що вдвічі перевищило рівень 2006 року [3].

У цілому за 2008 рік від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу збільшилось до 11,9 млрд. дол. США, або 6,7 % від ВВП (порівняно з 5,3 млрд. дол. США та 3,7 % від ВВП у 2000 році), насамперед через зростання дефіциту товарного балансу (до 16 млрд. дол. США) та від'ємного сальдо доходів (до 2 млрд. дол. США) [3].

Щодо рахунку операцій із капіталом і фінансових операцій, то його сальдо з 1999 до 2006 року було від'ємним. Але з 2006 до середини 2008 року значення цього сальдо різко зросло і було додатковим за рахунок прямих і портфельних інвестицій.

Протягом 2006 року сальдо фінансового рахунку (без урахування резервів) становило 3,7 млрд. дол. США (у 2005 році воно становило 8,1 млрд. дол. США з урахуванням надходження 4,8 млрд. дол. США від приватизації ВАТ "Криворіжсталь"). Визначальною особливістю фінансового рахунку в 2006 році були найвищі за останні 6 років обсяги надходжень довгострокових ресурсів (прямих іноземних інвестицій, довгострокових негарантованих кредитів та єврооблігацій) [3].

Стосовно сукупного балансу, то його значення до 2006 року було нульовим, у I кварталі 2006 року – від'ємним, але до III кварталу 2008 р. стало додатковим за рахунок додаткового сальдо рахунку операцій з капіталом і фінансових операцій.

За 2007 рік сальдо фінансового рахунку (без урахування резервів) сформувалось додатним у розмірі 15,8 млрд. дол. США, причому значні обсяги припливу довгострокових ресурсів спостерігались протягом усього року [3].

У 2008 році сальдо фінансового рахунку сформувалось додатним (у розмірі 9,5 млрд. дол. США), що на 37,1 % менше, ніж у 2007 році (15,1 млрд. дол. США). Таке скорочення відбулось за рахунок відтоку коштів у IV кварталі 2008 року (6,1 млрд. дол. США), який сформувався вперше за останні 2,5 року і зумовлений впливом фінансової кризи на економіку України. Дефіцит довіри на світових фінансових ринках у цілому, навіть більшою мірою до України, обумовив таке: зменшення припливу довгострокових ресурсів і високі обсяги повернення короткострокових кредитів нерезидентам, відтік іноземної готівки з банківської системи [3].

Обсяги чистого припливу прямих іноземних інвестицій в Україну за 2008 рік оцінено в 9,7 млрд. дол. США, що на 5 % більше, ніж у 2007 році (9,2 млрд. дол. США). Світова фінансова криза позначилась насамперед саме на обсягах надходжень прямих іноземних інвестицій. У IV кварталі 2008 року чистий приплив прямих іноземних інвестицій становив всього 934 млн. дол. США, що в 3,5 раза менше, ніж в середньому за три попередні квартали [3] (рис. 3).

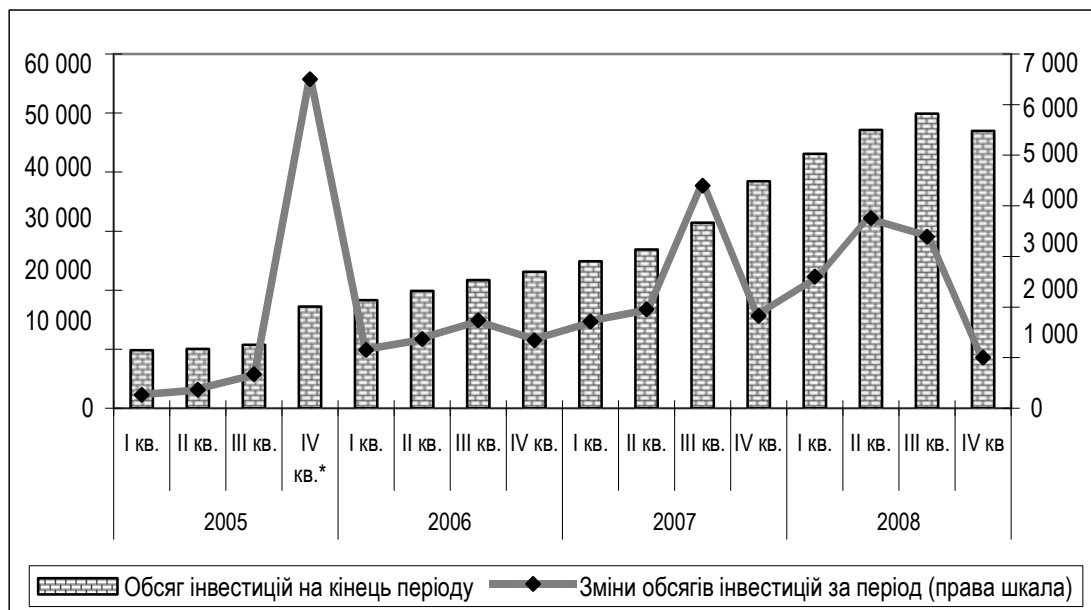

Рис. 3. Прямі інвестиції в економіку України за період 2005-2008 рр., млн. дол. США

* З урахуванням надходження засобів від приватизації “Криворіжсталі” і продажу банку АППБ “Аваль”.

Незважаючи на кризу, фінансовий сектор залишався найбільш привабливим для іноземних інвесторів: його частка в прирості прямих іноземних інвестицій за 2008 рік оцінена в 69,2 % (за 2007 рік – 38 %).

Загальний обсяг накопичених прямих інвестицій в Україну за станом на 31.12.2008 становив 46,81 млрд. дол. США, з яких 90,9 % припадало на акціонерний капітал. У розрахунку на одну особу обсяг прямих іноземних інвестицій становив 1 014 дол. США, що на 23,5 % більше, ніж на початок року [3].

Висновки. Швидке зростання української економіки протягом останніх п’яти років було пов’язане із значним припливом капіталу. У 2004-2008 рр. ВВП України збільшувався в середньому на 6,4 % щорічно, а зовнішній борг країни за цей період збільшився в 4,4 раза – з 23,8 до 105,4 млрд. дол. (на 1 жовтня 2008 року). Такими ж темпами зростали і прямі іноземні інвестиції – за неповні п’ять років їх обсяг

збільшився в 4,5 раза – до 37,6 млрд. дол. Але з IV кварталу 2008 року ситуація змінюється [2].

Проведений аналіз показує, що фінансова криза суттєво позначилась на стані платіжного балансу України. Скорочення імпорту та експорту товарів і послуг, зниження припливу іноземних інвестицій у країну та дефіцит сальдо платіжного балансу призвели до нестачі ресурсів у країні та змусили уряд країни звертатися до додаткових джерел фінансування бюджету і покриття дефіциту платіжного балансу. З жовтня 2008 року почався активний відтік капіталу з України. У 2009 році відтік його продовжується. Про його масштаби можна судити за розміром інтервенцій НБУ на міжбанківському ринку: у січні для заповнення дефіциту валюти регулятор продав 1,6 млрд. дол., в лютому – 1,7 млрд. дол.

Різке збільшення негативного сальдо за поточними операціями викликає обвальне падіння обмінного курсу, що вносить хаос до зовнішньоекономічних операцій країни, що й сталося в Україні у 2008 р. Тому коли мова йде про рівновагу платіжного балансу, в центрі уваги виявляються насамперед за все дефіцит поточного платіжного балансу (якщо він утворився) і сильні коливання його сальдо.

Можна виділити такі основні дії державної політики на скорочення відтоку капіталу з країни та боротьби з від’ємним сальдо платіжного балансу:

- 1) обмеження імпорту і підвищення експорту, що призведе до досягнення позитивного сальдо платіжного балансу. Застосування прямого контролю (наприклад, через кількісні обмеження), митні та інші збори, заборона або обмеження на перетікання за рубіж доходів по іноземних інвестиціях і грошових трансфертів приватних осіб, різке скорочення безвідплатної допомоги, вивозу короткострокового і довгострокового капіталу;
- 2) боротьба з корупцією в інвестиційній діяльності. Іноземні інвестори починають залишати Україну, причиною тому є не тільки економічна криза, але й високий рівень корумпованості українських чиновників;
- 3) зменшення доларизації економіки, щоб не допустити глибоких потрясінь, пов’язаних з відтоком інвестицій;
- 4) контроль за вивозом капіталу в офшорні зони.

Список літератури

1. Економіка [Текст] : учебник / под ред. А. С. Булатова. – Издание 3-е, перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2001. – 557 с.
2. Кравчук, К. Він обіцяв повернутися [Текст] / К. Кравчук // Український діловий тижневик “Контракти”. – 2009. – № 12. – С. 10–12.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

Summary

The balance of payments of Ukraine for 9 years is analyzed. The principal reasons and sources of inflow and outflow of capital are revealed. The basic directions in the state activities aimed at cash flow management by the use of balance of payments are determined.

Отримано 16.12.2009

УДК 330.155:330.101

О.О. Шаповалов, *Управління Національного банку України
у Дніпропетровській області*

ПЕРЕДУМОВИ Й ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

У статті визначено проблему сучасної фінансової кризи в умовах розвитку глобалізаційних процесів у світовій фінансовій системі. Проведено аналіз передумов та особливостей фінансової кризи. Розглянуто проблему прояву фінансової кризи в Україні.

Ключові слова: фінансова криза, банківська система, кредитування, інвестиційний банкінг, ризик-менеджмент.

Постановка проблеми. В умовах світової економічної кризи та значного погіршення стану національної економіки банківська система України стала першою жертвою, яка не здатна відновити виконання своїх функцій без здійснення продуманих та адекватних заходів щодо її реформування.

Точкою відліку світової фінансової кризи, яка стала початком глобальної економічної кризи, прийнято вважати 15 вересня 2008 року, коли про свою неплатоспроможність повідомив один із найбільших інвестиційних банків США – Легман Бразерс (Lehman Brothers). Саме після цього чітко проявилися процеси, які дали змогу досягнути масштаби нинішньої кризи та з'ясувати її загальні закономірності [7]. Саме цей день став початком розпаду “карткового будинку”, збудованого фінансовими інститутами на ринках акцій, державних і корпоративних облігацій, золота, валютних і сировинних ринках. Необмежений розвиток фінансової системи призвів її до трагічних наслідків.

Початком української фінансової кризи слід вважати день, коли перед відділеннями та філіалами “Промінвестбанку” вишикувались нескінченні черги вкладників, налякані закликами про його неплатоспроможність. Причиною став саме розвиток фінансової системи.

Якщо б у 2006 році якомусь нью-йоркському інвестиційному банкіру сказали, що через 2 роки фінансова система світу зазнає, на думку